

PHÁT TRIỂN HỢP TÁC XÃ TRONG QUÁ TRÌNH HIỆN ĐẠI HÓA NÔNG NGHIỆP: BÀI HỌC TỪ TRUNG QUỐC

Phạm Văn Duẩn¹, Phan Công Sửu², Lê Đức Niêm³

Ngày nhận bài: 17/5/2023; Ngày phản biện thông qua: 29/5/2023; Ngày duyệt đăng: 31/5/2023

TÓM TẮT

Bài viết này tìm hiểu sự phát triển của các hợp tác xã nông nghiệp (HTXNN) tại Trung Quốc từ các tổ chức hợp tác có quy mô nhỏ đến các HTXNN có quy mô lớn và chuyên môn hóa hơn. Đặc điểm chính trong chính sách phát triển HTXNN của Trung Quốc là thúc đẩy sự tham gia của khu vực tư nhân trong đó vai trò của chính phủ được duy trì. Cụ thể, các công ty tư nhân đã trở thành đối tác quan trọng của nhiều HTXNN song chính phủ Trung Quốc vẫn đóng vai trò quan trọng thông qua hỗ trợ tài chính và chính sách khuyến khích, ưu đãi. Công nghệ 4.0, chẳng hạn như kỹ thuật canh tác chính xác và dữ liệu lớn hay vận vật kết nối, đang trở thành xu hướng trong phát triển HTXNN. Các nền tảng thương mại điện tử trở thành kênh quan trọng để tiếp cận người tiêu dùng đồng thời phát triển sản phẩm mới là chiến lược quan trọng duy trì tính cạnh tranh của HTXNN. Tuy nhiên, HTXNN ở Trung Quốc đối mặt với nhiều thách thức như quy mô nhỏ, khung pháp lý không rõ ràng, khó khăn về vận chuyển và biến đổi khí hậu.

Từ khóa: hợp tác xã nông nghiệp, Trung Quốc, kinh tế hợp tác.

1. MỞ ĐẦU

Hợp tác xã nông nghiệp (HTXNN) (farmers' cooperatives) đã nổi lên như một lực lượng quan trọng trong việc hiện đại hóa ngành sản xuất nông nghiệp của Trung Quốc. Các HTXNN được thành lập bởi những người nông dân nhằm tập hợp các nguồn lực và kiến thức để cùng quản lý và tiếp thị các sản phẩm nông nghiệp của họ từ đó gia tăng hiệu quả và khả năng thương lượng trên thị trường. Sự phát triển của các HTXNN ở Trung Quốc bắt nguồn từ đầu những năm 1900, nhưng phải đến đầu những năm 2000, chính phủ Trung Quốc mới khẳng định HTXNN như một cách thức hiện đại hóa nông nghiệp và cải thiện sinh kế nông thôn. Kể từ đó, các HTXNN đã hình thành trên khắp Trung Quốc với nhiều mô hình và quy mô khác nhau nhằm phục vụ cho nhu cầu của các vùng sản xuất nông nghiệp khác nhau (Zuhui, 2014; Jia, 2015; Song và cộng sự, 2013). Hiện nay, HTXNN được coi là động lực chính nhằm thúc đẩy phát triển nông nghiệp bền vững, phát triển nông thôn và xóa đói giảm nghèo. Số lượng HTXNN ở Trung Quốc đã phát triển nhanh chóng, với hơn 2 triệu hợp tác xã đã đăng ký tính đến năm 2020 (Cục Thống kê Quốc gia Trung Quốc, 2021).

Quan điểm về HTXNN có nhiều thay đổi ở Trung Quốc song khái niệm được chấp nhận rộng rãi nhất là “là một tổ chức được thành lập theo nguyên tắc tự nguyện của các nông dân trong cùng khu vực, nhằm thực hiện các hoạt động sản

xuất nông nghiệp, cung cấp trợ giúp cho nhau và chia sẻ lợi nhuận”. Thông qua các hợp tác xã này, người nông dân có thể chia sẻ rủi ro và lợi ích, giảm chi phí giao dịch và cải thiện khả năng tiếp cận thị trường (Zuhui, 2014; Jia, 2015, Zhen và cộng sự, 2022).

Thực tiễn cho thấy, HTXNN đã đóng một vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy nông nghiệp bền vững, phát triển nông thôn và xóa đói giảm nghèo ở Trung Quốc. Bằng cách tập hợp các nguồn lực, nông dân trong các HTXNN khai thác lợi ích nhờ có quy mô sản xuất (hiệu quả nhờ quy mô), cải thiện khả năng thương lượng và tiếp cận thị trường. Các HTXNN thúc đẩy việc áp dụng công nghệ và kỹ thuật mới, chẳng hạn như nông nghiệp chính xác, canh tác hữu cơ và quản lý dịch hại tổng hợp. Hơn nữa, các HTXNN thúc đẩy thực hành nông nghiệp bền vững và giảm đầu vào hóa học dẫn đến kết quả môi trường tốt hơn và cải thiện an toàn thực phẩm (Zhen và cộng sự, 2022; Zou và Wang, 2022). Các HTXNN đóng góp cho sự phát triển nông thôn bằng cách cung cấp cơ hội việc làm, cải thiện cơ sở hạ tầng và dịch vụ công cộng và thúc đẩy tinh thần kinh doanh và đổi mới sáng tạo. Zou và Wang (2022) nhận thấy rằng các HTXNN thúc đẩy phát triển kinh tế và xã hội của khu vực nông thôn thông qua tạo việc làm, tăng thu nhập, giảm nghèo và cải thiện sinh kế của người dân.

Bài báo này được thực hiện nhằm cung cấp một bản tổng hợp có hệ thống các vấn đề về phát triển

¹Phòng Tài chính - Kế hoạch huyện Đắk Glong, tỉnh Đắk Nông;

²Agribank Đắk Glong, huyện Đắk Glong, tỉnh Đắk Nông;

³Khoa Kinh tế, Trường Đại học Tây Nguyên;

Tác giả liên hệ: Lê Đức Niêm; ĐT: 0964061111; Email: Ldniem@ttn.edu.vn.

HTXNN tại đất nước Trung Quốc, xuất phát điểm từ lịch sử phát triển, xu hướng, các quan điểm mới, các cơ hội và thách thức song hành với các chính sách của Trung Quốc nhằm hình thành và phát triển kinh tế HTXNN ở đất nước này.

2. NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Nội dung nghiên cứu

Nội dung nghiên cứu chủ yếu tập trung vào các vấn đề bao gồm lịch sử phát triển HTXNN của Trung Quốc, các quan điểm mới, các cơ hội và thách thức đối với sự phát triển của HTXNN.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp tổng hợp, đánh giá và phân tích dựa trên các nghiên cứu và báo cáo trước đây đối với lịch sử cũng như sự phát triển HTXNN ở Trung Quốc.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Lịch sử phát triển HTXNN ở Trung Quốc

HTXNN có một lịch sử lâu dài ở Trung Quốc. Mặc dù một số hiệp hội tương tự hợp tác xã được thành lập vào đầu thế kỷ 20 để giải quyết các vấn đề liên quan đến tiếp cận thị trường và tín dụng, nhưng phải đến cuộc Cách mạng năm 1949, chính phủ Trung Quốc mới bắt đầu thúc đẩy các HTXNN nhằm phát triển nông nghiệp và cải cách xã hội (Jia, 2015). Chính phủ coi HTXNN như là cách thức cải thiện sinh kế của nông dân và thúc đẩy bình đẳng ở khu vực nông thôn. Lịch sử của các HTXNN ở Trung Quốc phản ánh các ưu tiên và cách tiếp cận của chính phủ đối với phát triển nông thôn theo thời gian. Mặc dù các chính sách và mô hình cụ thể đã thay đổi, các HTXNN vẫn là một phần quan trọng trong nỗ lực của Trung Quốc để phát triển nông nghiệp, cải thiện sinh kế và giải quyết bất bình đẳng kinh tế và xã hội ở khu vực nông thôn.

Bảng 1. Những giai đoạn phát triển HTXNN ở Trung Quốc

Giai đoạn	Hình thức chính	Giải thích
1950 - 1956	Giai đoạn Đội hỗ trợ lẫn nhau nông nghiệp (MATs)	Chính thức vào năm 1953, nông dân được tổ chức trong các MATs là HTXNN cấp thấp sau thành các công xã nhân dân lớn.
1956 - 1961	Thời kỳ Công xã nhân dân (People's Commune)	Công xã, đơn vị tập thể hóa lớn nhất, được chia thành những đội và đoàn sản xuất. Các công xã có các chức năng kinh tế, chính trị và chính quyền.
1961 - 1978	Thời kỳ phi tập thể hóa	Hệ thống trách nhiệm hộ gia đình: liên quan đến việc giải thể các HTXNN và thành lập hộ gia đình cá thể.
1978 - 1990	Thời kỳ tái lập HTXNN	Sự hồi sinh của HTX ở một số khu vực, đặc biệt là đáp ứng với Hệ thống trách nhiệm hợp đồng hộ gia đình (HCRS) và sự phát triển của các doanh nghiệp thị trấn và thôn (TVEs).
1990 - 2000	Thời kỳ thử nghiệm và đa dạng hóa	Bao gồm các hình thức hợp tác xã khác nhau như HTXNN chuyên ngành, doanh nghiệp hợp tác xã, hợp tác xã chuyên nghiệp của nông dân.
2000 - 2021	Thế chế hóa và nhân rộng	Liên quan đến việc thúc đẩy và chính thức hóa các tổ chức hợp tác ở các cấp độ khác nhau, chẳng hạn như hợp tác xã sản xuất, hợp tác xã cung ứng và tiếp thị.

Nguồn: Tác giả tự tổng hợp từ Sdreedhar (1969), Zhen và cộng sự (2022) và Zou và Wang (2022).

Năm 1953, Chính phủ Trung Quốc đã phát động chương trình Đội hỗ trợ lẫn nhau (Mutual Aid Teams - MATs), nhằm tổ chức nông dân thành các hợp tác xã nhỏ để cùng canh tác trên đất đai và chia sẻ tài nguyên. Đến năm 1958, MATs đã phát triển thành hợp tác xã tiên tiến với tổ chức lớn hơn và phức tạp hơn bao gồm nhiều đội sản xuất với hoạt động nông nghiệp khác nhau (Sdreedhar, 1969; Barnett, 1953; Yu và Nilsson, 2021).

Trong Cách mạng Văn hóa (1966 - 1976), các HTXNN đã trở thành nền tảng của chính sách phát triển nông thôn của Trung Quốc trong đó chính

phủ khuyến khích thành lập các hợp tác xã lớn hơn được gọi là Công xã Nhân dân. Tuy nhiên, các Công xã Nhân dân này tỏ ra kém hiệu quả, thiếu động lực phát triển. Chính vì vậy, thực trạng này buộc Chính phủ Trung Quốc phải thay đổi chính sách vào cuối những năm 1970 khi cho phép nông dân tự chủ và sở hữu nhiều hơn đối với đất đai và sản xuất của họ (Yu và Nilsson, 2021; Jia, 2015; Chen và cộng sự, 2023).

Kể từ những năm 1980, các HTXNN đã trải qua sự hồi sinh ở Trung Quốc do cải cách kinh tế và nỗ lực của Chính phủ nhằm hiện đại hóa nông

3.2.3. Ứng dụng công nghệ cao trong hoạt động của HTXNN.

Các HTXNN chịu sự cạnh tranh cao sử dụng một loạt các chiến lược để duy trì sự cạnh tranh và tận dụng các cơ hội mới trên thị trường. Xu hướng nổi bật của các HTXNN tại Trung Quốc trong giai đoạn hiện nay là việc ứng dụng và khai thác công nghệ cao trong sản xuất hay tiếp cận thị trường nhằm nâng cao hiệu quả, giảm chi phí và cung cấp dịch vụ tốt hơn cho các thành viên và khách hàng của họ.

Các kỹ thuật canh tác chính xác được áp dụng trong các HTXNN ở Trung Quốc đã được chứng minh là có thể cải thiện năng suất cây trồng và giảm chất thải. Theo nghiên cứu của Huang và Zhi (2019), việc sử dụng thiết bị dẫn đường GPS và máy bay không người lái có thể cải thiện hiệu quả lên tới 15%, giảm chất thải tới 20% và tăng lợi nhuận tổng thể. Li và Chen (2019) cho rằng sử dụng dữ liệu lớn (big data) trong các HTXNN cũng có thể cải thiện quyết định và tăng hiệu quả. Các nền tảng thương mại điện tử đã trở thành kênh quan trọng để các HTXNN tiếp cận người tiêu dùng tại Trung Quốc. Theo nghiên cứu của Zhu và Cai (2018) và Xie và cộng sự (2020) việc sử dụng các nền tảng thương mại điện tử có thể giúp các HTXNN mở rộng phạm vi tiếp cận thị trường, nâng cao hiệu quả tiếp thị và tăng doanh thu. Phát triển các công nghệ và sản phẩm mới là một chiến lược quan trọng đối với các HTXNN ở Trung Quốc để duy trì tính cạnh tranh. Các HTXNN có thể cải thiện khả năng cạnh tranh bằng cách đầu tư vào nghiên cứu và phát triển, đặc biệt là trong các lĩnh vực giống mới và chế biến.

3.3. Những thách thức và giải pháp đối với việc phát triển HTXNN tại Trung Quốc

Mặc dù Trung Quốc đã đạt được nhiều thành công trong phát triển HTXNN song các tổ chức kinh tế này vẫn đang phải đối mặt với nhiều thách thức. *Thứ nhất*, quy mô của các HTXNN vẫn còn rất nhỏ, gây khó khăn trong việc đàm phán với người mua và tiếp cận tài chính. *Thứ hai*, khung pháp lý và quy định vẫn chưa được xác định rõ ràng cho hoạt động của các hợp tác xã, tạo ra sự không chắc chắn trong lập kế hoạch và đầu tư dài hạn. *Thứ ba*, cơ sở hạ tầng đặc biệt hệ thống giao thông chưa thật sự phát triển nên công tác logistic gặp nhiều khó khăn, đặc biệt khâu vận chuyển sản phẩm ra thị trường. *Cuối cùng*, biến đổi khí hậu đặt ra mối đe dọa đáng kể cho nông nghiệp ở Trung Quốc, đặc biệt là ở những khu vực dễ bị tổn thương bởi thiên tai như hạn hán và lũ lụt, gây ảnh hưởng đến năng suất và lợi nhuận của các HTXNN.

Với sự phát triển của công nghệ và sự thay đổi của thị trường, các HTXNN được đề xuất thực

hiện những cải cách để tăng cường hiệu quả hoạt động và tiếp cận thị trường. Cụ thể, cần thúc đẩy cải cách chính sách và quy định, phát triển cơ sở hạ tầng nông thôn, khuyến khích áp dụng các công nghệ mới, tăng cường quan hệ đối tác và giải quyết vấn đề biến đổi khí hậu là các giải pháp chủ yếu. Những giải pháp này không chỉ giúp tăng năng suất và tăng lợi nhuận mà còn giúp bảo vệ môi trường, đảm bảo an sinh xã hội và đẩy mạnh phát triển bền vững của nông nghiệp.

4. KẾT LUẬN

Trước đây, các HTXNN tại Trung Quốc thường chỉ là những tổ chức nhỏ và chưa được trang bị đầy đủ để đáp ứng các nhu cầu phức tạp của nông nghiệp hiện đại. Tuy nhiên, với sự phát triển của kinh tế và công nghệ, các HTXNN đã phát triển, có quy mô kinh doanh lớn hơn và chuyên biệt hơn, tập trung vào các hoạt động nông nghiệp cụ thể như sản xuất hạt giống, chăn nuôi và chế biến rau quả. Điều này được phản ánh qua số lượng HTXNN tăng tập trung vào các hoạt động nông nghiệp cụ thể.

Sự phát triển của các HTXNN ở Trung Quốc có ba đặc điểm lớn, đó là sự hình thành các hợp tác xã có quy mô lớn hơn và chuyên biệt hơn, sự tham gia ngày càng tăng của khu vực tư nhân và vai trò quan trọng của chính phủ. Các công ty tư nhân đã trở thành đối tác quan trọng của nhiều hợp tác xã, cung cấp vốn, công nghệ và chuyên môn tiếp thị. Điều này giúp cải thiện khả năng cạnh tranh của nhiều hợp tác xã, đồng thời góp phần vào tăng trưởng của ngành sản xuất nông nghiệp Trung Quốc. Tuy nhiên, Chính phủ Trung Quốc vẫn đóng vai trò quan trọng trong sự phát triển của các HTXNN. Chính phủ không chỉ cung cấp hỗ trợ về tài chính, mà còn đưa ra các chính sách khuyến khích và quản lý để hỗ trợ sự phát triển của các HTXNN.

Một trong những xu hướng phát triển HTXNN trong thời gian hiện nay là dựa vào Công nghệ 4.0. Các kỹ thuật canh tác chính xác và sử dụng dữ liệu lớn là những ví dụ điển hình cho việc áp dụng công nghệ cao trong sản xuất nông nghiệp. Nền tảng thương mại điện tử đã trở thành một kênh tiếp cận người tiêu dùng quan trọng và việc phát triển các sản phẩm mới là một chiến lược quan trọng để duy trì tính cạnh tranh. Tuy nhiên, các HTXNN ở Trung Quốc vẫn đối mặt với nhiều thách thức như quy mô nhỏ, khung pháp lý và quy định chưa được xác định rõ ràng, đường xá và hệ thống giao thông gặp khó khăn và biến đổi khí hậu. Việc giải quyết các thách thức này sẽ giúp các HTXNN ở Trung Quốc tiếp tục phát triển và đóng góp tích cực cho nền kinh tế đất nước.

COOPERATIVE DEVELOPMENT IN AGRICULTURAL MODERNIZATION: LESSONS FROM CHINA

Pham Van Duan¹, Phan Cong Suu², Le Duc Niem³

Received Date: 17/5/2023; Revised Date: 29/5/2023; Accepted for Publication: 31/5/2023

SUMMARY

This article explores the development of agricultural cooperatives in China from small cooperative organizations to large and specialized ones. The main feature of the cooperative development policy is to encourage the participation of the private sector while the role of the government is maintained. Specifically, private companies have become essential partners of many cooperatives, but the Chinese government still plays a vital role through financial support and incentive policies. Industry 4.0, such as precision farming techniques and big data or the Internet of Things, is becoming a trend in cooperative development. E-commerce platforms become a critical channel to reach consumers, while enhancing R&D activities is an important strategy to maintain the competitiveness of cooperatives. However, cooperatives in China face many challenges such as small scale, unclear legal framework, transportation difficulties and climate change.

Keywords: agricultural cooperative, China, cooperative economy.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Barnett, A. D. (1953). "China's Road to Collectivization". *Journal of Farm Economics*, 35(2), 188–202. <https://doi.org/10.2307/1233205>
- Bijman, J., and Hu, D. (2011). "The Rise of New Farmer Cooperatives in China". *Evidence for Hubei Province. J. Rural Coop.* 39, 99–113. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.163917>
- Chen, F., Xu, Z., & Luo, Y. (2023). False prosperity: Rethinking government support for farmers' cooperatives in China. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 85.
- Huang, J., & Zhi, H. (2019). "Agricultural cooperatives and rural development in China. In Handbook of Agricultural Economics", Volume 4 (pp. 625-664). *Elsevier*. <https://doi.org/10.1016/bs.haeo.2019.06.001>
- Jia, L. (2015). "A Brief Summary of the Development of Farmer Cooperatives in China". *Journal of Integrated Field Science*, 12, 63-67.
- Li, X., & Chen, L. (2019). "Analysis of the current situation and development trend of agricultural cooperatives in China". *Journal of Agricultural Science and Technology*, 21(9), 17-20.
- Qu, Y., Zhang, J., Wang, Z., Ma, X., Wei, G., & Kong, X. (2023). "The Future of Agriculture: Obstacles and Improvement Measures for Chinese Cooperatives to Achieve Sustainable Development". *Sustainability*, 15(2), 974.
- Sdreedhar (1969). "Co-Operation in China's Agriculture (1953–57)". *India Quarterly*, 25(2), 122–138. <https://doi.org/10.1177/097492846902500202>
- Song, Y., Qi, G., Zhang, Y., & Vernoooy, R. (2013). "Farmer cooperatives in China: diverse pathways to sustainable rural development". *International Journal of Agricultural Sustainability*, 12(2), 95–108. <https://doi.org/10.1080/14735903.2013.858443>
- Zhen, Z., Fu, J., Long, W., & Chen, K. Z. (2022). "Risk sharing, benefit distribution and cooperation longevity: sustainable development of dairy farmer cooperatives in China". *International Journal of Agricultural Sustainability*, 20(5), 982-997.
- Zou, Y., & Wang, Q. (2022). "Impacts of farmer cooperative membership on household income and inequality: Evidence from a household survey in China". *Agricultural and Food Economics*, 10(1).
- Wu, L., Li, C., & Gao, Y. (2022). "Regional agricultural cooperatives and subjective wellbeing of rural

¹Division of Finance-Planning, Dak Glong District, Dak Nong Province.

²Agribank, Dak Glong District, Dak Nong Province;

³Faculty of Economics, Tay Nguyen University;

Corresponding author: Le Duc Niem; Tel: 0964061111; Email: Ldniem@ttn.edu.vn.

- households in China”. *Regional Science Policy & Practice*, 14(S2), 138-158.
- Yu, L., & Nilsson, J. (2021). “Farmers’ Assessments of Their Cooperatives in Economic, Social, and Environmental Terms: An Investigation in Fujian, China”. *Frontiers in Environmental Science*, 9, 668361. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2021.668361>
- Zhu, Y., & Cai, S. (2018). “Types and development trends of agricultural cooperatives in China”. *Modern Agricultural Science and Technology*, 7, 151-153.
- Xie, X., Chen, Y., & Cheng, J. (2020). “The role of agricultural cooperatives in rural development in China: Evidence from field surveys”. *Land Use Policy*, 99, 104904. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104904>